

Emnenr. 80

Fylke: N. Trøndelag

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Verdal

Emne: Tackemedicine

Bygdelag.

Oppskr. av: Johannes Dahl

Gard:

(adresse): Verdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1
 Eg trur at folk far var min hantfære
 får enn no, eller prøvde å seie det
 det var halde far å seie umomsty
 å klaga seg far at det var vondt.

Eg kjende enn gamal bonde, som
 stod og hegg ved og i en liten gut
 med ei lita idis hegg på same stabben
 eller det bar ikkje bette til enn at
 guten og hegg tenningen er omme
 så han var idis hegg som på
 den sine sida av beinet. Han fekk
 gutten til å gi ette sin hegg med
 tjære i og en klut. Han vidde opp
 saret og smurde dugelag med tjære
 inn i det, vidde det så som en og limte
 klutten omkring. ~~Det~~ Slik fikk det
 syten seg igjen til saret var grovt att.
 Han hadde så store tre på tjære og lerpent
 som midien far alle slags sjukdom. Og
 kuli var. Da han var over 80 år datt
 han og brant av lacholom. Det hadde
 opp i kring og han hadde ei veldig pine.
 Eg spakkde han om han hadde det
 vondt. Å nei det er ikkje så verst.
 eller det vart no så han døde
 av det.

2
 dei var iroge på redde smittefare
 og gjorde lite for å verje seg mot
 det. Tarengsjuka livde samann med
 dei andre i huslyden, ikk av same
 fæl og drakk av same deus. Som råd
 mot smitte, hadde dei stor tre på
 tobak. Og gjorde ein laljær som tok
 seg ei dyttelg skrå og teyg på når
 han gjekk inn i eit hus der det var
 smittosam sjukdom, og han var til falk
 at dei skulle gjera likedon.
 Muskus hadde dei stor tre på. Den
 som hadde det på seg, kunne vera
 beggy for smitte.

For smer og bryttrondt brukte
 dei turpentin og talg som vort
 smurd på ein ullklut og lagt over
 brytetet. Og gjorde ein garnal dættelg
 som brukte dette mot lungbetendelse
 og dei hadde stor tre på han som
 laljær spesielt for denne sjukdomen.
 Nafta vort bruk mykje mot kheim
 og bryttrondt, liksom stamperdrapar.
 For betendelse brukte dei bændhinn
 blanda med bjærnegall for å drine
 det tilbake

3
 Til medisin for brandsår oppløyst
 sukker i vatn og sirups og smurde
 på brandsår.
 Til å verje seg mot smitte hadde dei
 stor tre på muskus og kamfer. Den
 eg var gutte, gjekk det ein anderte
 diphtheri serien i bygde. Det levde som
 skulle gjå til dei sjuke, tok ei perle
 skrå tobak for han gjekk inn til dei.
 Han drukk at dette tok ein viss grad
 skulle hindre smitte. Han hadde andre

80931

andru gjera det same.
 etst kvælu og svelst laga det
 ma'nsbranderim. Her hadde manne fræ
 en tue på ei flarke og fældde
 brunderim på flarka, og da dette hadde
 stått en tid, såla de fræ manne
 den hadde stæn tue på kjere bade
 tel utvortes og innvortes bruk. På
 setten der eg gjatte man det ein søt
 sorn. brød av ein fat. Sæterbaura kops
 tak i dette faten med på grasvollen og
 stæn fæv sandt. faten og dette ha på ein
 gardstang. Så amurde ha bruddsteden med
 kjere og terpentin. Så vart faten spjeldt
 og linnva ein klut omkring, om
 innvendig medicin feldt kan ein
 delbit med filspan av messing.
 Ho om at man sauen vart slakta,
 så messingen omkring bruddstedet.
 Lys, fins lin og grønt, brite di sorn
 med usatta smør som di la på sorn.
 din slik plastis helst vart reint og
 fæv det til å gro.
 Blåbar var god for derleg magt, literi.
 brunderim med vartpær, helst for
 Løs rugge.

4 Ja på gardane var det alltid slik
 med sin å finne, særleg for dyra.
 Det var helst noen kattan eller
 kjerringar sorn laga medicin til
 folk, helst med litt rundsten
 attåt

5 Det var itoge vanleg at folk fekk
 lane medicin av jordmura eller
 presten.

6 Her sorn på det får

- 7 Tröske eller frost kalla det när barn korna opp i munnen og for dette brukte dei å struke tunga og ganen med ein levande frosk. Dei hadde også död fradps salt til dette bruk.
- 8 Dyvelstrik var ei få på apoteka, det var ei ønskelig lukt og det som var vanskelig å få borte, om ein hadde fått det på klappan eller kladan. Det brukte til medisin for dyr, heldt som rurremedsin saman med berengje. Det skulle ha seg slik, at kom det andre dyr saman med dei som hadde fått av denne medisin, var det helt uelle, og kom seg ikke på om de hadde fått mat av den.
- 9 Dei samle inn urter og andre ting til medisin var noen som hadde tjenstgjort til det. Det var ofte finner som var spesialister til slikt.
- 10 Flytende ting var gøymt på flaska og andre ting i ei eske eller ein kasse av metal. Alle slike saker var helt oppbevart. U kjellaren for ikke å frys.
- 11 Draper og pulver osv. var kjøpt på apotek.
- 12 Et i stramt har hadde ikke slike ting å selje. Det einaste maten de vera gifttingar som of mest som de selde.
- 13 Det var oppskriften til medisin og latjerader. Hoss mange m.a. ein myjar kløver som endog gav ut ei bak om slikt og andre råder til bøndene.
- 14 Det var også latjeraker mellom folk med rader. Byde både for folk og dyr. En svensk bak som heter den sluge og fæstendigt, gulben og gumme.

Eg minnes ei anna tak som eg seier i min barndom, kjetta uel, elangors landspatek."

15 Den Tynne kinden De ironfor eggstalet brukte dei å legge over brannsvor, og dei halde det for å vere svært bra

Bygdehistorier

A. Løstjerner

16 Den mest kjende og anerkjente bygdedoktor i Rendal er klakker i Skillestad Torber Olsen Gjellen. Han var farer i Beitstad 1723, 25 år gammel samt lærer klakker i Skjendal og i 1756 klakker i Rendal. Han kjøpte sin av Skillestadgardens der han bodde til han døde 1808, 85 år gammel.

Han dreiv mykje med laksepraksis både på fald og på både i og utanom bygda og hadde etar teltet. Men da han var 84 år samt han hente til en kane på Soderøy. Kva han gjorde med kane er det ikkje sagt noko om. Men da kane døde, meldte presten der Torber far kochsalveri. Han kom for retten, men fikk ikkje noko straff, men var tilkaldt, å slutte med laksepraksis "Kva slag medisin han brukte og kva han elles bar seg åt er det ikkje sagt noko om.

17 Det var i fere hundreåret ei ått på ein gund som hadde lært til laksepraksis både på fald og på både. Den gamle kirkens datter som jordmor, og hjalpte gjerne på syke us. Den eldste sønnen var til som barnlærer i Rendal. Han var farer som smed til å gjera ei tang til dette bruk. Han hjalpte smorge med å fere dei for sonde tander, men dei

17

6
ber seg for at hann var hard til sin
forefarum. Ein av datterne seily i
jardmerkkale of vart godmor. Ein anna
vart bandekone. Ho hadde rader for
sjusdam pa kirsten. Det henda ein
gang ho var heime alene at ein
vatin av se vart ijuv og seg at som
han skulle sterte. Ho prøvde med dei
rader ho meite, men da dette ikkje
hjelpste, tok ho ein kviv og slakta
at seg. En 3. vatin, kappan og iselatte,
kasterte hann, buokar of kothorn.
Det seg det at som dette lög til denne

18

huslyden. Dei er flytte inn for en arve bygge.
I seg er det ein finne som er fastbunde
i bygge som har iten pratvis, serly med
a lare småbarn for engelsk sjuke.
dei kan slute med i itenje larjar for
dette som den itenje kan nato med sin
dei. Men når finnen får stille med dei,
sin vinn dei seg fast. Han kreuter medisin
som han lagar ut ertir som han
samler om sammeran. Han kan også
få kyr som itenje vil tar seg kals
til i ble beunne og få kate. Han
har rader for mange som lykkert
godt for han. Han er fodd of fælunde
i bygge.

19

dei tok til for dei var unge.

20

for faren til finnen dreiv også med
slitt, men han kreute også and att-åh

21

Interessen for det hadde di konyge
erav fra foreldrene

22

Veit itenje nato om dette?

23

det var hans desse berre man man
bald om lejelys

24

dei fleste av dei kroyde ingen ting, men
for alltid nato av dei om den dei lejelyte.

25 Torben Sjellen kendte mytje saumarbid
med den einarte ladjaren som fant
i distriktet. Det var ein militerlakar,
aende han tal sjuka han sjoko i
sammen med sin hylper

26 I den tid var det lite kritikk. Folk
hadde vel vanleg lite skyn på slikt
og hadde vel lite råd for a kritikk

27 Samt får nemndt vart Torben Sjellen
drege for retten, men fikk ingen dom.

28 Det var vel innstevnt nam vitner, so
Torben var for retten, men det var ikke
ut som du har nok a vera fram for
for eller mot

B Ladjarens og ladjelurens

29 An planten brukte dei i sultegras
(kjøringsskott) i et avkast av dervor
skulle verka bra for blarebetende.

Blåbær var god for for smagesyke
Cinebær skulle verka bra mot kieme
og forkjolelse:

Avkast av islandsrose hadde
star tre på svært brytsgudom.

Kvitlåt sammen med varm mjølk
var bra for hoste og forkjolelse
Turkspis i brandevin var vanleg
brukt for magesyke.

Turkia blander av reinforn brukte
dei mot luse og sty

Blant og fine kan av grunn brukte
dei som får forbald a bruke sammen
sunde smor og legge på åpne sår.

Nåsten og kampende opar var vanleg
brukt mot karte og forkjolelse.

Litisea harpentem og tjere og varm
tulle helte vel utvandy bruk, men
dei tok også inn både tjere og

30 dei som fallett seg fram det samle
sjöls medisinplanter.

31 dei gäymde det fram sin stund der det
störje skulle ta skade

32 dei lieite det som regel og fram iktje
ä gä am opatikat.

33 dei hadde som regel iktje annen rettelje
ebell enn kjøp ä krusty.

34 Samt for namnet som det ein del ledjörbaten
ebangens landopatikat, Bandypraktiken
av mojar Klüven. den svenske baka,
den skuga og förständiga gubben og gummor

35 det var mange for iktje så langt tilbake
som hente vata og drak fram to steder
der dei trodde det var helsebatt i det.
dei kalte det surbagns. det var vel truely
at det var jern i det, da det var jernrust
den vatnet som fram av jarda.

36 dei dei fram seg i gäymde, det var
berre ä hente det man dei fram det.

37 dei ~~ikke~~ i seinare tid veit eg iktje
at datterane brukte brendevin
som medicin

38 Veit iktje at noen hadde spesidiuret
seg på disse sjukdammene. ab en
dei hadde sikkert rader mot dette

39 ab ei ingen andre enn hann som
for er merket som tanvalstjor for
smidd ei tang til to eit ten der.
dei som dreiv med kjøpsing og
arebating hadde dei redskaper dei
fram. dei som skappa brukte ei meitem
som tat ein del ems' hal på det blatte,
og det arebating hadde dei ein snoppel
som ligg hal på ei blattire.

40 kjøpmedisiner og snoppel hadde
vel gjöfal i ei farretning sandla med
sivets.

60801

41 Det er ingen her det er veit som her
 funne opp noe slag instrument til laryngus
 42 for her 70 år siden var det mange som
 drev med kappin og arlating, og noen
 drev med det annet. Kvinner med kapping
 og skar til i arlating, men det er bare
 få som tror på det no.

43 Deiv som kappet hvidde i gamle dager berre
 eit lite dufarma kvass stålåke som dei
 berre knipsa på og sette ein del hol på
 henda så dei kom ut blod. Så sette dei
 over eit horn med ein gjær av en øvre
 enden med ena hol på, så saug dei
 med munnen sin blodet samla seg i
 hornet, og når det var nåk full lei det
 av og skylde det ut. I senere tid brukte
 dei ei lita maskin her det var mange
 små kniver som stod i samband med
 ei fjær inni maskina, og med ei
 tykke på ein knapp, sende fjæren
 alle knivene av og tak på mange bsk.
 Akter i staden for eit horn brukte
 dei no eit glass, som dei legg eit bromant
 papir inn i så seg det sjöls uten å
 stige med munnen.

dei som ~~arlatte~~ arlatte hadde
 hadde eit lite instrument dei kalla
 sneppert: ein dase med ei lita
 skarp åke. Det var nærast som eit
 borselas. Dei trakk opp akse saman
 med ei stri fjær, og når dei tok i ein
 avtrekka, slo akse ned og hogg hol på
 ei blodåre.

44 Det var etter det er veit berre doktorar
 som brukte iver, som var å få kjøpt
 på apotek.

Det var berre dei som drev med trolldom
 som kunne skemne blod, og dei brukte

308345

- 6000 ans. Men det er temmelige faldt som præsten at det gjætt for sig og lukket. Sin sa dei hadde prøvd det på sin halv dei skulle slakte, men det var igrøje rask en på blod av dlden
- 46 Iddje her var det maen som hadde spesi: olier og fur noko. Men i Orkdal var det en ~~for~~ bonde som heitte ~~for~~ Garberg som hadde sin vers evne til å få et lem som var ut av led til å koma i orden. Det var Ting som latjorane möyldesat med som var som fot i hase for hove.
- 47 Kan igrøje svare på kor dei gøynde medisinur sin.
- 48 Veit igrøje noko om det, men kan gå ut på at dei hadde sine saker vel forvarte.

J. Latjebåter

- 49 Eg har på i denne lista merante dei båtene dei hadde å hjelpe sig roud.
- 50 Ei av dei var prenta i Sverige
- 51 Etter det eg veit var det ingens av dei som hadde hørt sig framande språk
- 52 Nei lante igrøje ut slike båter, dei ville helst vera alene om led dammen
- 53 Berre bandeporadrika som er teke inn Verdalsbåte og den svenske, Gubbens og Geman veit sig om at dei ferets